

بررسی تاثیر تفریحات خانوادگی در ارتقاء سطح توانایی اجتماعی دانش آموزان پایه ششم ابتدایی شهرستان کوهچنار

پروانه اسلامی پور^{۱*}، لیلا رحمانی^۱، سعید اسلامی پور^۱

^۱ آموزگار مدارس ابتدایی

* نویسنده مسئول

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی تاثیر تفریحات خانوادگی در ارتقاء سطح توانایی اجتماعی دانش آموزان پایه ششم ابتدایی شهرستان کوهچنار می پردازد. تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ نوع تحقیق توصیفی - پیمایشی می باشد. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان پایه ششم مقطع ابتدایی شهرستان کوهچنار به همراه والدینشان می باشد. براساس نمونه گیری تصادفی خوشه ای تعداد ۲۰۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شد. پرسشنامه ارتقاء سطح توانایی اجتماعی کودکان بر اساس مدل کاول نیز (۱۹۹۰) طراحی شده و پرسشنامه تفریحات خانوادگی محقق ساخته و در ۱۰ سوال می باشد. پایایی پرسشنامه ارتقاء سطح توانایی اجتماعی کودکان برابر (۰/۸۲) و پایایی پرسشنامه تفریحات خانوادگی (۰/۷۹) به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده ها از آمار توصیفی مثل درصد، فراوانی، نما، میانه، میانگین، جدول و نمودار و در آمار استنباطی از روش آزمون تی تک نمونه ای استفاده شد. پس از جمع آوری داده ها، از طریق نرم افزار آماری اس پی اس اس، داده ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج به دست آمده نشان داد که تفریحات خانوادگی به ترتیب در ارتقاء سطح توانایی اجتماعی کودکان تاثیر دارند.

واژه های کلیدی: تفریحات خانوادگی، توانایی اجتماعی، سازش یافتگی اجتماعی، عملکرد اجتماعی.

مقدمه

یکی از مهم ترین زمان شکل گیری شخصیت هر فرد دوران کودکی است کودکان در سنین پایین فقط به توجه به مراقبت جسمانی نیاز ندارند، بلکه این توجه و تربیت باید همه ابعاد وجودی آنها شامل رشد اجتماعی، عاطفی، شخصیتی و هوشی را در برگیرد (عظیمی و رضائی، ۱۳۹۵). سنین دبستان از حساس ترین دوره های رشد است که در این دوره طی فرآیند شکل گیری شخصیت و توانایی های ذهنی کودکان، بیشترین نقش متوجه الگوهای رفتاری است. در واقع ویژگی های الگو که عمدتاً والدین و سپس همسالان هستند، همکاری و مشارکت والدین نقش مهمی در این فرآیند یادگیری دارند. مشارکت والدین در فرآیند آموزش از این لحاظ حایز اهمیت است که موجب می شود کودک توانایی خویش را در سازگاری با محیط فرهنگی اجتماعی پیرامون خود افزایش دهد و این امر موجب افزایش مهارت های اجتماعی وی می شود (واندرزمن و نیشن، ۱۹۹۵). مهارت های اجتماعی با پیشرفت تحصیلی، سازش یافتگی روان شناختی، مهارت های مقابله ای و حتی وضعیت شغلی و استخدام فرد رابطه دارد. همچنین فقدان یا نارسایی در مهارت ها و رفتارهای اجتماعی، یک بخش عمده ملاک های تشخیص بیشتر اختلال های روان شناختی به حساب می آید (مایلس و استیک، ۲۰۰۶). در حقیقت توانایی اجتماعی وسیله ای برای شروع و ادامه ارتباط سازنده و سالم با همسالان، بخش مهمی از بهداشت روانی محسوب می شوند توانایی اجتماعی مجموعه ای از توانایی ها هستند که روابط اجتماعی مثبت و مفید را آغاز و حفظ نمایند، دوستی و صمیمت با همسالان را گسترش دهند، سازگاری رضایت بخشی در مدرسه ایجاد کنند، به افراد اجازه دهند که خود را با شرایط وفق دهند و تقاضاهای محیط اجتماعی را به پادارند (رعیت نوش آبادی و عنایتی، ۱۳۹۵).

کاول نیز (۱۹۹۰) یک مدل سه مولفه ای از توانایی اجتماعی ارائه کرده است. در قله این مدل، سازش یافتگی اجتماعی قرار دارد که با برآوردن هدف های مهم تحولی مرتبط است. عملکرد اجتماعی به این نکته اشاره دارد که تا چه اندازه پاسخ های اجتماعی، از نظر اجتماعی معتبر بوده یا مناسب موقعیت خاص مربوطه هستند. در نهایت مهارت های اجتماعی، شامل توانایی های خاصی است که عملکرد مناسب فرد را در موقعیت های اجتماعی ممکن می سازد؛ مانند رفتارهای آشکار، مهارت های شناختی اجتماعی و تنظیم هیجانی (خانزاده، ۱۳۹۲).

کسب مهارت های اجتماعی کودکان بخشی از اجتماعی شدن آنان است؛ در فرایند اجتماعی شدن، هنجارها، مهارت ها، ارزش ها، نگرش ها و رفتار فرد شکل می گیرد، تا به نحو مناسب و مطلوبی نقش کنونی یا آتی خود را در جامعه ایفا کند (به پژوه و همکاران، ۱۳۸۹).

از دیرباز مهارت های اجتماعی برای سطوح مختلف افراد جامعه از اهمیت بالایی در ایجاد رضایت و تعالی فردی و اجتماعی برخوردار بوده است و در حال حاضر با توجه به توسعه زندگی مدرن تنوع شغلی، فرهنگی و اجتماعی از اهمیت بیشتری برخوردار شده است. یکی از ویژگی های چنین مهارت هایی اکتسابی بودن آنهاست و در حال حاضر بسیاری از محققان اتفاق نظر دارند که بیش تر رفتارهای اجتماعی آموختنی هستند. لذا محیط کلاس درس یکی از مهمترین مکان ها جهت مشارکت گروهی و کسب مهارت های اجتماعی دانش آموزان می باشد. با توجه به ماهیت خانواده و ارتباطات بین فردی آن پس می توان انتظار داشت که خلاقیت و توانمندی فردی و گروهی دانش آموزان نیز تحت تاثیر قرار گیرد. لذا نقش خانواده و تفریحات سالم و سازنده آن در جهت افزایش توانمندی اجتماعی دانش آموزان انکار ناپذیر است. بنابراین سوال اصلی تحقیق حاضر این است که تفریحات خانوادگی به چه میزان در ارتقاء سطح توانایی اجتماعی دانش آموزان پایه ششم مقطع ابتدایی شهرستان کوهچنار تاثیر دارند؟

مبانی نظری

تفریح خانوادگی شامل آن دسته از فعالیت‌ها می‌شود که افراد خانواده آن را برای خودشان، برای شوخی، سرگرمی، برای بهبود خود یا برای اهدافی که خودشان تعیین کرده‌اند انتخاب می‌کنند. نه به خاطر سود و منفعت و یا اهدافی که جامعه برای آنها تعیین می‌نماید (فکوهی، ۱۳۹۵).

سازگاری اجتماعی عبارت است از توانایی ایجاد ارتباط متقابل با دیگران در زمینه خاص اجتماعی به طریق خاص که در عرف جامعه قابل قبول و ارزشمند باشد و فرآیندی است که افراد را قادر می‌سازد تا رفتار دیگران را درک و پیش‌بینی کنند، رفتار خود را کنترل و تعاملات اجتماعی خود را تنظیم کنند (تریچی، ۲۰۰۶).

مهارت اجتماعی مجموعه رفتارهای آموخته شده‌ای است که فرد را قادر می‌سازد با دیگران رابطه اثربخش داشته و از واکنش‌های نامعقول اجتماعی خودداری کند. همکاری، مشارکت با دیگران، کمک کردن، آغازگر رابطه بودن، تقاضای کمک کردن، تعریف و تمجید از دیگران و قدردانی کردن، مثال‌هایی از این نوع رفتار است. (رندی و میشل، ۲۰۰۸).

عملکرد اجتماعی به عنوان «تعامل فرد با محیط خود و توانایی ایفای کامل نقش خود در این محیط‌ها مانند محیط کار، فعالیت‌های اجتماعی، و روابط با شریک‌ها و خانواده خود» تعریف می‌شود (بهمی و همکاران، ۱۳۹۵).

پیشینه تحقیق

زمانی و مکوند حسینی (۱۳۹۶) در تحقیقی به بررسی تاثیر قصه درمانی گروهی بر مهارت‌های اجتماعی و حل مسئله اجتماعی در کودکان بی‌سرپرست و بدسرپرست پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان داد که قصه درمانی گروهی به صورت کلی سطح مهارت‌های اجتماعی و حل مسئله اجتماعی را در این کودکان بهبود بخشیده است. مطابق با پژوهش‌های پیشین نتایج این پژوهش نشان داد که با استفاده از این روش درمانی می‌توان به بهبود مشکلات رفتاری و اجتماعی این قشر از کودکان کمک بزرگی کرد.

زنگنه ابراهیمی (۱۳۹۶) در تحقیقی به بررسی تاثیر بازی‌های دبستانی بر تقویت مهارت‌های حرکتی و اجتماعی دانش‌آموزان دختر پایه سوم ابتدایی پرداختند. نتایج حاصل از بررسی‌های این پژوهش نشان داد که به طور کلی بازی‌های دبستانی باعث تقویت مهارت‌های ادراکی-حرکتی کودکان می‌شوند.

اکبری و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی به مقایسه‌ی خود مهارگری و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مبتلا به ناتوانی یادگیری و دانش‌آموزان عادی پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان داد که خود مهارگری و مهارت‌های اجتماعی در بین دانش‌آموزان مبتلا به ناتوانی یادگیری با دانش‌آموزان عادی تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

یورن (۲۰۱۵) در تحقیقی رابطه بین بازی و تفریحات خانوادگی، مهارت‌های اجتماعی و شرکت در فعالیت‌های مدرسه پرداختند. یافته‌ها نشان داد کودکانی که در بازی مهارت دارند و تفریحات خانوادگی بیشتری دارند، در فعالیتهای کلاسی فعال-تر و با دوستان خود رابطه اجتماعی بیشتری دارند.

فرضیه تحقیق

- تفریحات خانوادگی در ارتقاء سطح توانایی اجتماعی دانش آموزان پایه ششم ابتدایی شهرستان کوهچنار تاثیر معناداری دارد.

هدف تحقیق

- بررسی تاثیر تفریحات خانوادگی در ارتقاء سطح توانایی اجتماعی دانش آموزان پایه ششم ابتدایی شهرستان کوهچنار

روش تحقیق

تحقیق حاضر بر اساس هدف، کاربردی می باشد. از نظر ماهیت توصیفی- پیمایشی می باشد.

جامعه آماری و شیوه نمونه گیری

جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان پایه ششم مقطع ابتدایی شهرستان کوهچنار و والدین آنها می باشد. به صورت نمونه- گیری تصادفی خوشه ای و با استفاده از جدول نمونه گیری مورگان و گرجسی (۱۹۹۶) تعداد ۲۰۰ نفر از دانش آموزان به همراه والدین آنها به عنوان نمونه انتخاب و بررسی شدند.

ابزار گردآوری داده ها

جهت گردآوری داده ها از ابزار پرسشنامه استفاده گردید که خصوصیات آنها در زیر ذکر شده است.

پرسشنامه توانایی اجتماعی کودکان

این پرسشنامه بر اساس مدل کاول نیز (۱۹۹۰) طراحی شده است و ۳ بعد اصلی دارد و هر کدام از ابعاد شامل ۷ سوال که جمعاً ۲۱ سوال را شامل می شود، ابعاد شامل:

۱- سازش یافتگی اجتماعی

۲- سطح عملکرد اجتماعی

۳- سطح مهارت های اجتماعی

پرسشنامه تفریح خانوادگی

این پرسشنامه یک پرسشنامه محقق ساخته می باشد، که در ۱۰ سوال طراحی شده است. و به ارزیابی میزان تفریح خانوادگی دانش آموزان می پردازد.

روشهای آماری تحلیل داده ها

اطلاعات در دو سطح تحلیل شد. در سطح آمار استنباطی ابتدا جهت بررسی نرمال بودن داده های پژوهش از آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده گردید که مشخص شد داده ها نرمال هستند و از آزمون هایی پارامتریک همچون آزمون t تک نمونه ای استفاده شد. در سطح آمار توصیفی نیز از شاخص هایی همچون جداول و نمودارهای توزیع فراوانی، میانگین و انحراف استاندارد استفاده گردید.

تحلیل فرضیه تحقیق

فرضیه اصلی: تفریحات خانوادگی در ارتقاء سطح توانایی اجتماعی کودکان پایه ششم مقطع ابتدایی شهرستان کوهچنار تاثیر دارند.

برای بررسی این فرضیه از آزمون t تک‌نمونه‌ای استفاده گردید. در جدول ۱، نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای در زمینه بررسی تاثیر تفریحات خانوادگی در ارتقاء سطح توانایی اجتماعی دانش آموزان ارائه شده است. یافته‌ها نشان داد که میانگین تفریحات خانوادگی در ارتقاء سطح توانایی اجتماعی دانش آموزان در حالت کلی برابر با ۴۰۱۸۸ و میانگین مورد انتظار (نظری) برابر با ۳ بود.

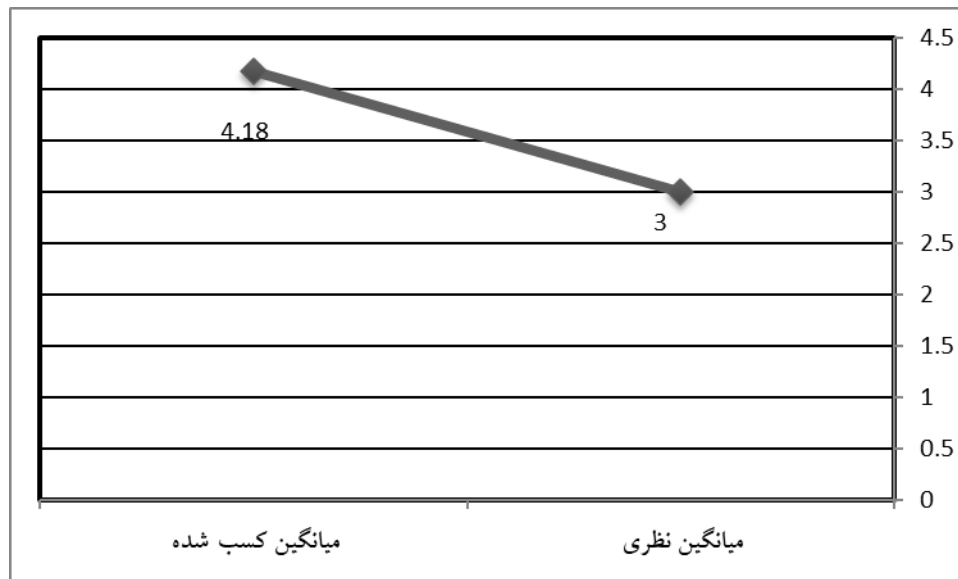
جدول شماره ۱: آمار توصیفی تاثیر تفریحات خانوادگی در ارتقاء سطح توانایی اجتماعی دانش آموزان

متغیر	تعداد	میانگین تجربی	انحراف استاندارد	خطای استاندارد
توانایی اجتماعی کودکان	۲۰۰	۴۰۱۸۸	۸۹۳	۹۲۰

نتایج جدول شماره ۲ نشان داد مقدار t برابر ۱۷/۲۵ سطح معناداری حاصل $S=0.000$ گزارش شد. با توجه به اینکه مقدار t در سطح ۰/۰۵ معنادار بود، لذا نتیجه گرفته می‌شود که میانگین تجربی با میانگین نظری تفاوت معنی‌داری دارد. همچنین از آن جا که میانگین تجربی بیشتر از میانگین نظری بود، می‌توان گفت از دیدگاه دانش آموزان تفریحات خانوادگی در ارتقاء سطح توانایی اجتماعی آنها تاثیر دارد و فرضیه پژوهش تایید می‌شود.

جدول شماره ۲: آمار توصیفی تاثیر تفریحات خانوادگی در ارتقاء سطح توانایی اجتماعی دانش آموزان

متغیر	t	درجه آزادی	سطح معنی داری	اختلاف میانگین	تفاوت در سطح ۹۵٪	
					سطح پایین	سطح بالا
میانگین نظری: ۳						
توانایی اجتماعی کودکان	۱۷/۲۵	۱۹۹	۰۰۰	۱/۱۹۴	۱/۰۱۸	۱/۲۵۵

نمودار شماره ۱: میانگین تاثیر تفریحات خانوادگی در ارتقاء سطح توانایی اجتماعی دانش آموزان

بحث و نتیجه گیری

در تبیین نتایج می توان گفت که خانواده باید بستر شکوفایی خلاقیت ها و نوآوری ها باشد و خانواده زمانی می تواند نقش خود را در این زمینه به خوبی ایفا کند که از تعادل برخوردار باشد. به همین دلیل سلامت هر جامعه یا هر نظام و ساختاری که دارد در گرو سلامت خانواده است و سلامت خانواده در گرو مجموعه ای از فعل و انفعالات و روابط و تعاملاتی است که در میان افراد یک خانواده وجود دارد، چنانچه خانواده تفریحات سالم داشته باشد، کودک هم می تواند رشد متعادل و سالم تری داشته باشد. سازش یافتگی اجتماعی به عنوان متغیری که زمینه ارتباط کودکان با جامعه را فراهم می کند، لذا زمانی که تفریحات خانواده زیاد باشد و کودک به طور مرتب در ارتباط با جامعه و دیگر عوامل بین فردی باشد، بهتر می تواند سازش اجتماعی با دیگران و دوستان داشته باشد. و تجارب فردی و اجتماعی او افزایش یابد و زمینه گرایش بیشتر او به جامعه باشد. در حقیقت در بین عوامل اجتماعی تاثیرگذار بر سازگاری می توان به حمایت اجتماعی، آموزش مهارت های زندگی و فعالیت های گروهی به ویژه ورزش های دسته جمعی اشاره کرد؛ مطالعات زیادی نشان داده اند که بین سازگاری و حمایت اجتماعی رابطه مستقیم و مثبت معناداری وجود دارد. یعنی هر چه حمایت اجتماعی بیشتر باشد افراد آن اجتماع از سازگاری بالاتری برخوردار خواهند بود. حمایت اجتماعی به مراقبت، محبت، عزت، تسلی و کمکی اطلاق می شود که سایر افراد یا گروه ها به فرد عرضه می کنند. در پاره ای دیگر از تحقیقات داخلی و خارجی همین نتیجه به دست آمد. افکار انسان نیز تاثیر مستقیمی روی سازگاری وی دارند. الیس و نظریه پردازان حوزه عقلانی- عاطفی معتقدند باورهای غیرمنطقی موجب بدفهمی و تحریف واقعیت های بیرونی، محرک های محیطی و رفتارهای دیگران می شود که در نتیجه سازگاری اجتماعی فرد را مختل کرده یا اجازه سازگار شدن به وی را نمی دهند. به عبارتی هر قدر فرد افکار و باورهای غیرمنطقی بیشتری در رابطه با دیگران داشته باشد احتمالا سازگاری اجتماعی پایین تری خواهد داشت. همچنین یافته های پژوهش های مختلف نشان دادند که داشتن یک سبک مقابله ای ناپسندیده مانند سبک اجتنابی، وقتی با افکار و باورهای غیرمنطقی همراه می شود، نقش مهمی در بروز ناسازگاری اجتماعی دارد. در تبیین نتایج می توان گفت که عملکرد اجتماعی به عنوان متغیری که محصول توانمندی فردی و فراهم بودن امکانات است، خانواده می تواند با فراهم کردن این امکانات از طریق تفریحات سالم اجتماعی زمینه توسعه عملکرد کودکان را ایجاد و تقویت

کنند، لذا خانواده می تواند عملکرد فردی و اجتماعی کودکان خود را از طریق توسعه توانمندی های اجتماعی او افزایش دهند. درحقیقت عملکرد اجتماعی به میزان انطباق دانش آموز با توقعات محیط و جامعه و نیز به کیفیت عملکرد روزانه در کنار آمدن با خواست های محیطی اشاره دارد که کودکان را جهت برخورد با مسائل و مشکلات اجتماعی و فرهنگی آماده می کند. لذا عملکرد اجتماعی می تواند متأثر از دیگر متغیرها همچون روابط اجتماعی هم سالان و ارتباطات خانوادگی و تفریحات آن ها در محیط و در جامعه قرار گیرد و از آن تاثیر بپذیرد.

پیشنهادهای

- افزایش تفریحات سالم خانوادگی متناسب با گرایش و اشتیاق دانش آموزان جهت یادگیری مطالب علمی و آموزشی
- مدیریت ارتباطات کودکان و میزان استفاده آن ها از فضای مجازی با توجه به گسترش زیاد آن در جوامع
- در نظر گرفتن دروسی با عنوان توسعه مهارت های سازشی و اجتماعی در کنار دروس پرورشی و آموزشی

منابع

- اکبری کوچکسرای، آناهیتا، پژمان بریمانی؛ سمانه محمدی و اصغر نوروزی (۱۳۹۶)، مقایسه ی خود مهارگری و مهارت های اجتماعی دانش آموزان مبتلا به ناتوانی یادگیری و دانش آموزان عادی، اولین کنفرانس بین المللی فرهنگ، آسیب شناسی روانی و تربیت، تهران.
- به پژوه، احمد، سلیمانی، محمد، افروز، غلامعلی، غلامعلی لواسانی، محمد، (۱۳۸۹)، تأثیر آموزش مهارت های اجتماعی بر سازگاری اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دیرآموز، فصل نامه نوآوری های آموزشی، شماره ۳۳، سال نهم، ۱۶۳-۱۸۷
- حسین خانزاده، عباسعلی (۱۳۹۲)، آموزش مهارت های اجتماعی به کودکان مبتلا به اختلال نارسایی توجه/ بیش فعالی، کودکان استثنایی، سال سیزدهم، ۱۳۹۲، شماره ۸، پیاپی ۱۲۱
- دهقانی، مرضیه (۱۳۸۸)، تحلیل محتوای کتاب های تعلیمات اجتماعی دوره ابتدایی بر اساس مهارت های اجتماعی با توجه به دیدگاه آموزگاران، فصل نامه ی نوآوری های آموزشی، شماره ۳۱، سال هشتم.
- رعیت نوش آبادی، طاهره، عنایتی بیدگلی، حسین (۱۳۹۵)، بررسی تاثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر مهارت های اجتماعی دانش آموزان، پنجمین کنفرانس بین المللی روان شناسی و علوم اجتماعی، تهران.
- زمانی، شهربانو، مکوند حسینی، شاهرخ (۱۳۹۶)، تاثیر قصه درمانی گروهی بر مهارت های اجتماعی و حل مسئله اجتماعی در کودکان بی سرپرست و بدسرپرست، ششمین کنگره انجمن روانشناسی ایران، تهران.
- زنگنه ابراهیمی، حسنعلی (۱۳۹۶)، تاثیر بازی های دبستانی بر تقویت مهارت های حرکتی و اجتماعی دانش آموزان دختر پایه سوم ابتدایی، سومین همایش ملی مطالعات و تحقیقات نوین در حوزه علوم تربیتی و روان شناسی ایران، قم.
- عظیمی فر، زینب، رضانی، مایده، (۱۳۹۵)، اصول و روش در تربیت مهارت های اجتماعی کودک و نوجوان، دومین همایش ملی آسیب شناسی تربیت اخلاقی در نظام آموزشی ایران، میبد.
- فکوهی، ناصر (۱۳۹۵)، تفریح تجارت تفکر، ماهنامه فرهنگی تحلیلی سوره اندیشه، شماره ۱، صفحه ۴۶-۴۷

Investigating the effect of family entertainment on improving the level of social ability of sixth grade elementary school students in Kohchenar city

Parvaneh Eslamipour, Leila Rahmani, Saeed Eslamipour

Abstract

The present study examines the effect of family entertainment on improving the level of social ability of the sixth grade elementary school students of Kohchenar city. The current research is applied in terms of purpose and descriptive-survey in terms of research type. The statistical population includes all the sixth grade students of the elementary school of Kohchenar along with their parents. Based on cluster random sampling, ۲۰۰ people were selected as samples. A questionnaire was used to collect information. The questionnaire for improving the level of children's social ability was designed based on Cowell's model (۱۹۹۰) and the questionnaire for family fun was developed by the researcher and consists of ۱۰ questions. The reliability of the questionnaire for improving the level of children's social ability was equal to (۰.۸۲) and the reliability of the family entertainment questionnaire was (۰.۷۹). Descriptive statistics such as percentage, frequency, mean, median, mean, table and graph were used to analyze the data, and one-sample t-test was used for inferential statistics. After collecting the data, the data was analyzed using SPSS statistical software. The obtained results showed that family entertainment has an effect on improving the level of children's social ability.

.Key words: family entertainment, social ability, social adaptability, social performance